

ARMENTEROS, Ivan. *L'esclavitud a la Barcelona del Renaixement (1479-1516). Un port mediterrani sota la influència del primer tràfic negrer.* Presentació Roser SALICRÚ. Barcelona: Fundació Noguera, 2015. Estudis, 71. 478 pàgs. [17 x 24].

L'autor ha emprat l'abundant material documental custodiat als arxius de Barcelona per aprofundir en el coneixement de l'esclavitud. Cal recordar que a Barcelona hi havia un ampli mercat d'esclaus procedents de llocs molt diferents, sobretot de gènere masculí. Inicialment aquests venien dels Balcans i Euroàsia, després de la zona de l'Oceà Atlàntic.

Al primer terç del s. XV la ciutat tenia una de les poblacions més nombroses d'esclaus. A finals del mateix segle l'arribada d'esclaus a les bodegues dels vaixells procedents de l'altre costat de la Mediterrània era una realitat. Tot i que pels voltants de 1480 Barcelona no va poder recuperar la fortalesa que havia tingut a principis del s. XV. Armenteros se centra en el tràfic negrer a l'Atlàntic i també en l'arribada de captius musulmans, sent la majoria esclaus sarrains; observa com varen incidir en la manera de viure i la cultura, així com en les relacions laborals.

El llibre comença analitzant les ordenances municipals sobre els esclaus i la situació del mercat, es a dir l'oferta i la demanda. També es revisa el lloc de procedència, sexe i edat, juntament amb les característiques que tenia aquest mercat (els seus actors, el valor i l'especulació envers la compra-venda). Igualment es refereix als diversos sectors socials que gaudien d'esclaus i els feien treballar, es a dir artesans, hostalers, mercaders, funcionaris, clergues, militars, etc.

Fa una valoració de la situació de l'esclau, com aquest s'havia d'adaptar a les normes socials, i els camins o vies que tenia per assolir la llibertat. Finalment inclou un epíleg sobre la confraria negra de Sant Jaume; se aporta una relació de fonts consultades i bibliografia, i un índex de figures.

Considera que el sistema de l'esclavitud durant el Renaixement va ser una manera generalitzada d'explotació no solament a Barcelona, tot i que l'autor se centra en aquesta ciutat, sino a tot Europa. Durant els segles XIV i XV es va incrementar el nombre d'esclaus i a Catalunya hi va haver un important mercat. En primer lloc cal recordar que després de la pesta negra varen augmentar per causa de les exigències salarials dels treballadors lliures. Segons els registres de la Guarda d'esclaus que es conserven, en els anys vint del s. XV entre el 8,3% i el 14,3% de la població eren esclaus, tot i que el ritme d'arribada va estar vinculat a la necessitat, l'oferta i la demanda. Els preus els marcava el lloc d'origen, sent els més econòmics els procedents de les primeres xarxes del tràfic atlàntic; en canvi els musulmans es pagaven més cars amb l'objectiu d'obtenir una plusvàlua pel rescat. De fet la seva vàlua venia determinada per les seves habilitats, si bé normalment l'esclau s'ocupava de feines dures i ingrates.

Revisa aspectes vinculats a la seva adaptació social, per mitjà de pràctiques com el bateig, l'aprenentatge de l'idioma dels seus propietaris i un següit de normes

socials. Tot i que adoptaren diverses formes de resistència; els que obtingueren la llibertat, en molts casos quan ja no eren aptes per a treballar, assoliren la forma de patronatge clientelar dels seus antics amos o bé passaren a aconseguir una llibertat que els portà al desenvolupament d'oficis durs com el de camàlic o traginer. De totes maneres socialment eren vistos amb desconfiança pels ciutadans lliures de Barcelona per causa del seu origen, cosa que es podia observar sobretot amb els de pell negra.

El treball aprofundeix en l'estudi dels esclaus a Barcelona, aporta informació, gràfics, que completa amb el comentari d'altres estudis previs sobre la matèria.

IHE
(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

El autor ha empleado el abundante material documental custodiado en los archivos de Barcelona para profundizar en el conocimiento de la esclavitud. Es preciso recordar que en Barcelona existía un amplio mercado de esclavos procedentes de lugares muy distintos, sobre todo de género masculino. Inicialmente estos venían de los Balcanes y Euroásia, después de la zona del Océano Atlántico.

En el primer tercio del s. XV la ciudad tenía una de las poblaciones más numerosas de esclavos. A finales del mismo siglo la llegada de esclavos en las bodegas de los barcos procedentes del otro lado del Mediterráneo era una realidad. A pesar de que hacia 1480 la ciudad no pudo recuperar la fortaleza que había tenido con anterioridad. Armenteros se centra en el tráfico negrero en el Atlántico y también en la llegada de cautivos musulmanes, siendo la mayoría esclavos sarracenos; observa como éstos incidieron en la manera de vivir y la cultura, así como en las relaciones laborales.

El libro empieza analizando las ordenanzas municipales sobre los esclavos y la situación del mercado, es decir la oferta y la demanda. También se revisa el lugar de procedencia, sexo y edad, junto con las características que tenía este mercado (sus actores, el valor y la especulación en la compra-venta). Igualmente se refiere a los diversos sectores sociales que gozaban de la posesión de esclavos y los hacían trabajar, es decir artesanos, hosteleros, mercaderes, funcionarios, clérigos, militares, etc.

Realiza una valoración de la situación del esclavo, como éste se había de adaptar a las normas sociales, y los caminos o vías que tenía para alcanzar la libertad. Finalmente incluye un epílogo sobre la cofradía negra de Sant Jaume; se aporta una relación de fuentes consultadas y bibliografía, índice de figuras.

Considera que el sistema de la esclavitud durante el Renacimiento fue un método generalizado de explotación, que se dió no sólo en Barcelona -a pesar de que el autor se centra en esta ciudad- sino que se impuso en toda Europa. Durante los siglos

XIV y XV el número de esclavos fue en aumento y en Cataluña hubo un importante mercado. En primer lugar debemos recordar que después de la peste negra éstos aumentaron debido a las exigencias salariales de los trabajadores libres. Según los registros de la Guarda de esclavos que se conservan para los años veinte del s. XV entre el 8,3% y el 14,3% de la población eran esclavos, a pesar de que el ritmo de llegada estuvo vinculado a la necesidad, la oferta y la demanda. Los precios los marcaba el lugar de origen, siendo los más económicos los procedentes de las primeras redes de tráfico atlántico; en cambio los musulmanes se pagaban más caros con el objetivo de obtener una plusvalía por el rescate. De hecho su validez venía determinada por sus habilidades, si bien normalmente éstos se ocupaban de tareas duras e ingratas.

Revisa aspectos como su adaptación social a través del bautizo, el aprendizaje del idioma de sus propietarios y una serie de normas sociales. A pesar de que adoptaron diversas formas de resistencia; los que obtuvieron la libertad, en muchos casos cuando ya no eran aptos para trabajar, alcanzaron la forma de patronazgo clientelar de sus antiguos dueños o bien pasaron a conseguir una libertad que los llevó a desarrollar oficios duros como el de porteador o transportista. De todos modos socialmente eran vistos con desconfianza por los ciudadanos libres de Barcelona debido a su origen, cosa que se podía observar sobre todo con los de piel negra.

El trabajo profundiza en el estudio de los esclavos en Barcelona, aporta información, gráficos, que completa con el comentario de otros estudios previos sobre la materia.

IHE
(Secretaria de la revista)